

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Únor/2023

Milí čtenáři a čtenářky,

„Kdož uměním a učením pohrdá, jest podoběn k tomu, kterýž by chtěl sukně, kabáty etc. sobě i jiným šíti, avšak krejčovského řemesla by neuměl, jemu se učití nechťel, ale je haněl a potupoval. Mnoholi by takový mudrák provedl? Kdo tomu nerozumí? A ten, kdož by nekrajčímu dal šaty dělati, pohrdna jinými krajčími dobrými a umělymi, jak by na tom mnoho získal? A tak snadné jest viděti, kdožkoli prostředky služebnými od Boha danými a zřízenými drze a marně pohrdá, že velmi hrubě fantuje.“ Těmito slovy častoval domácí odpůrce vyššího vzdělání ivančický biskup Jednoty bratrské Jan Blahoslav, od jehož narození tento měsíc uběhlo 500 let. Úryvek pochází z textu *Filipika proti Misomusům* (1567), který lze v jistém smyslu chápat jako jakýsi klíč k Blahoslavovu literárnímu dílu a organizačnímu působení. Od jeho rozpoznání vzdělání jako svébytné hodnoty pro zdravý růst vlastní církve vede přímá linka ke Komenského pojetí vzdělání coby prostředku k všenápravě světa. Blahoslavovo výročí připomene série akcí zaklenutá do oblouku s názvem Blahoslavův rok – více se o něm dočtete v samostatném článku a také v odpovědích na 3 otázky, jež jsme položili historičce přerovského muzea Heleně Kovářové. Nechybí reflexe našich chystaných či proběhnuvších edukačních aktivit či pohledy do sbírek, v tomto čísle navíc startuje seriál medailonů moravských spisovatelek, které pro nás připravila kurátorka chystané letošní výstavy *Napsala jsem knihu* Andrea Procházková. Začínáme Vlastou Pittnerovou. Příjemné čtení Vám přeje Jiří David

VERŠE MĚSÍCE ÚNORA

KNIHA

Marie Iljašenko

V jedné knize jsem četl o jezeru Sevan,
o okrové hlíně, o páleném jihu.

V jedné knize jsem četl,
že změníš-li místo, změníš osud.

Je to jako přeladit rádio na jinou stanici,
je to jako vstát a odejít, když Vltava
začne vysílat
další pohřební pochod nebo dopisy,
které píše nějaký básník z vězení své
milé.

3 OTÁZKY PRO HELENU KOVÁŘOVOU

Duchovní, teolog, organizátor, hudebník, překladatel – tím vším Jan Blahoslav nějakým způsobem byl. Která z jeho rolí je Vám osobně nejbližší a proč?

Jako historička velmi oceňuji, kolik zajímavých údajů se dochovalo v jeho rukopisech, například v *Gramatice české* nebo sbírce *Nekrologium*. Díky nim jsou i dějiny Přerova mnohem pestřejší než jen strohá fakta z dochovaných úředních listin. Co mě nepřestává fascinovat, je nádherná výzdoba knih vydaných v ivančické tiskárně pod Blahoslavovým vedením. Za třetíčku na dortu v ornamentech považují osobní emblémy všech spolupracovníků. Užívání těchto drobných obrázků v takovém rozsahu možná Blahoslav sám inicioval a pro mne jsou možností, jak nahlédnout do jeho světa jinak, bez slov, jimiž tak mistrně vládl.

Čím může Blahoslav oslovit dnešní dobu?

Určitě svým pracovním nasazením, schopností propojovat jednotlivé oblasti zájmu, snahou přetavit vědomosti načerpané studiem ve prospěch celku. Například na revizi bratrského kancionálu pracoval jako duchovní, ale také z pozice humanisty se zájmem o lingvistiku. Práci si opravdu neulehčoval, protože ke kancionálu, řekli bychom nad rámec zadaného úkolu, přidal ještě spis *Musica*.

Co všechno chystá Komenského muzeum v Přerově k připomínce významného výročí svého rodáka?

Připravujeme celou řadu akcí. Kromě výstavy to budou výtvarné dílny, také písmomalířský, pískařský a muzikologický workshop. Pro školní skupiny rozjíždíme edukační program, pro veřejnost pak komentovanou procházku centrem města. Největší akci chystáme na sobotu 20. května, kdy budeme slavit 100. výročí od odhalení Blahoslavova pomníku od Františka Bílka. Na Horním náměstí proběhne zábavně-poučné odpoledne Hledání Blahoslavova domu zakončené happeninem.

Mgr. Helena Kovářová, kurátorka a historička Komenského muzea v Přerově vystudovala obor historie-muzeologie na Slezské univerzitě, v muzeu pracuje od roku 1999. Ve výstavní a publikační činnosti se specializuje na komeniologii, dějiny školství a historickou kartografii Moravy. Spolupracuje také na projektech dalších institucí, například na nové expozici v Muzeu J. A. Komenského v Uherském Brodě.

VLASTA PITTNEROVÁ (1. 1. 1858 POLNÁ – 8. 3. 1926 PRAHA)

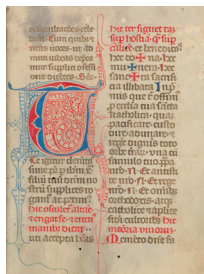
Městské muzeum Polná

Nejmladší dcera z devíti dětí Anny a Antonína Pittnerových se narodila 1. ledna 1858 v Polné, v rodině kupce, vinárníka a později starosty města. Budoucí spisovatelka vyrostla ve vlasteneckém prostředí, k rodinným přátelům patřili B. Němcová, K. Havlíček Borovský či J. K. Tyl. Původně se chtěla stát učitelkou, ze zdravotních důvodů ale na učitelský ústav nebyla přijata. Pracovala tedy v rodinném obchodě a psala satirické verše, v nichž se vysmívala nešvarům maloměsta a společenským konvencím. Podílela se také na otcových vlasteneckých aktivitách, hlavně ve spolku divadelních ochotníků, pro literární tvorbu své dcery však neměl otec na rozdíl od matky pochopení, jak napsala ve svém životopise: *Psala a otiskovala tu a tam*

*básně, leč pod různými pseudonymy, an otec ji tuto činnost zakazoval. Matka měla více porozumění pro její nadání a těšila se z drobných těch prací, které zapadly v časopisech a z nichž zachovala se báseň „Zastaveníčko v ráji“, která se posud co melodram přednáší. Z existenčních důvodů se na otcovo přání v roce 1883 provdala za staršího ovdovělého lesníka Josefa Weymelku, s nímž žila poblíž Žďáru nad Sázavou. Manželství nebylo šťastné, její literární zájmy se staly zdrojem sporů mezi manželi. Přesto se dál sama vzdělávala a příležitostně publikovala v časopisech. Seznamovala se také s lidovou kulturou Horácka v okolí Žďáru a životní osudy venkovanů, místní zvyky a dialekt se staly trvalou součástí její literární tvorby. Debutovala v roce 1892 souborem povídek *Ze Žďárských hor*. O rok později utekla od manžela do Prahy a rozhodla se uživit sama jako spisovatelka. Psala povídky pro kalendáře a lidové knižnice, pracovala pro různé spolky a v prvních letech prodávala např. vstupenky v budce u lanové dráhy na Petřín. I přes nadprodukcí titulů, ročně vydala tři až čtyři knihy a napsala desítky kratších textů, vedla skromný život. Navzdory vlastnímu osudu samostatné nekonvenční ženy, s krátkým účesem a vášní pro cigarety, se stala prototypem katolicky orientované spisovatelky lidové četby. Svými venkovskými prózami s moralizujícím akcentem si získala širokou čtenářskou oblibu a sama svou literární práci vnímala především jako službu čtenářům, řídíc se heslem *vzácné kdys své příznivkyně Karoliny Světlé, která ji k pracím pro lid vybízela: „Vše pro tu drahou vlast, vše pro ten národ můj!“**

(ap)

DIGITALIZACE MUZEJNÍCH SBÍREK A BENEDIKTINSKÉ KNIHOVNY

Otevírání muzejních sbírek světu prostřednictvím digitálních technologií patří k nezvratitelným trendům současného muzejnictví. Památník písemnictví se průběžně věnuje digitalizaci jak rukopisné sbírky benediktinské knihovny, tak svých muzejních fondů. V prvním případě využíváme externí finanční zdroje, především dotační program VISK poskytovaný Ministerstvem kultury ČR. V uplynulých letech jsme dokončili digitalizaci nejcenější části sbírky – středověkých rukopisů vzniklých do r. 1400, nyní pokračujeme rukopisy z 15. století. Ze 740 rukopisných signatur je již plná čtvrtina plně digitalizovaná a přístupná na portálu manuscriptorium.com nebo v digitální knihovně Moravské zemské knihovny v Brně, která nám v minulosti s digitalizací vydatně pomáhala. Sbírký Památníku písemnictví systematicky skenujeme, průřezově všemi podsbírkami. Se zveřejňováním a online přístupem je to však v tomto případě složitější, neboť muzejní digitalizační infrastruktura má oproti té knihovnické řadu specifik. Do budoucna hodláme začít více využívat portál Národního muzea eSbirky.cz – první ovoce tohoto úsilí sklídíme snad již v tomto roce. (jd)

OHLASY NA KROCENÍ LITERÁRNÍ MÚZY

Paní Procházková, která tento workshop pořádala, byla moc hodná, chápavá a hezky nám vše vysvětlila. Také nás seznámila se soutěží, která právě probíhá. Celý tento zážitek se mi moc líbil a jsem ráda, že jsem se toho mohla zúčastnit. Anička

Program tvůrčí psaní se mi velmi líbil. Nevěděla jsem ani jsem nepředpokládala, že když se rychle a bez přípravy řekne nějaké téma, budu operativně schopna něco napsat a vymyslet. Seminář byl fajn. Myslím si, že jsem vymyslela celkem dobré věci. Já ráda píšu, když si potřebuji protřídit myšlenky nebo ze sebe potřebuji něco dostat. Sama jsem začala psát o prázdninách svoji vlastní knihu. A nemyslím si, že by to bylo nějak špatné. Lucka

Akce se mi moc líbila. Určitě bych šla znovu, bylo to zajímavé téma. Líbilo se mi, že jsme si mohli příběh vymyslet sami. Ráda jsem poslouchala příběhy ostatních, každého napadlo něco jiného. Nabídka soutěže je zajímavá. Katka

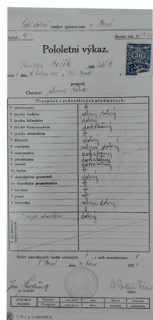
Krocení proběhlo 9. 2. v ZŠ J. Mareše ve Znojmě – děkujeme výchovné poradkyni školy, paní Daně Škapové, za zprostředkování reakcí a blahopřejeme kolegyni A. Procházkové k tak pozitivní zpětné vazbě.

BLAHOSLAVŮV ROK

Jan Blahoslav byl člověkem mnoha rolí a talentů. Svorníkem jeho tvůrčích aktivit bylo působení v čelných pozicích Jednoty bratrské – zprvu drobné české reformační církve, která si však v průběhu 16. století získávala stále větší renomé. Veškerý svůj intelektuální potenciál vložil Blahoslav do služeb Jednotě: překlad Nového zákona, reforma liturgie a liturgického zpěvu, teologické spisy či praktické příručky – to vše mělo sloužit především k užitku Jednoty a k jejímu růstu. Přínos těchto děl však úzké církevní hranice dalece přesáhl a k Blahoslavovi se dnes jako ke svému předchůdci hlásí řada odborníků od muzikologů a lingvistů po teology. Tvůrčí působení Jana Blahoslava vyvolalo po zásluze zájem řady různorodých subjektů o důstojné připomenutí jeho významného jubilea. V loňském roce proto vznikla iniciativa na spojení těchto aktivit do společného rámce pod názvem Blahoslavův rok. Místem konání jsou města s Blahoslavem spojená – Přerov jako rodiště, Mladá Boleslav a Ivančice jako dvě významná působišť. Do Blahoslavova roku se zapojují muzea, gymnázia, církevní společenství současné Jednoty bratrské a další subjekty – čekají nás výstavy, přednášky, besedy, koncerty, akce ve veřejném prostoru či studentská tvoření. Vše podstatné bude včas zveřejňováno na webových stránkách www.blahoslavuvrok.cz, které právě vznikají. (jd)

VYSVĚDČENÍ SPISOVATELE FRANTIŠKA KOŽÍKA

Rozdávání lednového pololetního vysvědčení žákům a studentům nám připomnělo, že i u nás v Památníku se nacházejí školní zprávy či výkazy několika spisovatelů a básníků. Mezi nedávné akviziční počiny spadají také exempláře několika školních zpráv, pololetních výkazů a vysvědčení spisovatele, dramaturga a rozhlasového redaktora Františka Kožíka (1909–1997).

Přestože se narodil v Uherském Brodě, školní docházku začal v roce 1915 na cvičné škole při učitelském ústavu v Kroměříži. Od tohoto roku prospíval s jedničkami, a to nejenom za mravnost a pilnost. O čtyři roky později nastoupil na reálné gymnázium v Uherském Hradišti, kde mu například kromě českého jazyka přibyla i latina a němčina a později i francouzština či těsnopis. Zde studoval pouze do roku 1925 a přestoupil na České státní reálné gymnázium v Brně, kde došlo k rapidnímu zhoršení prospěchu, i když mu byl třídním profesorem literární kritik dr. Bedřich Václavek, kterého si Kožík velmi vážil a obdivoval jej. Sám si na výsledné vysvědčení dopsal tužkou – „velmi nespravedlivé“ (viz obr.). V následujícím roce si však známky vylepšil a v roce 1927 ukončil studium tzv. vysvědčením dospělosti s vyznamenáním. Jsme rádi, že se písemnosti dochovaly a můžeme je tak zařadit do našich literárních fondů. (mš)

CO U NÁS MOHOU ZAŽÍT ŠKOLY

Příběh knihy je edukační program, který každoročně v Památníku vítá žáky základních škol, prvního i druhého stupně, stejně jako studenty středoškolské. V rámci programu je představen vývoj knih s řadou ukázek originálů či kopií tištěných nebo ručně psaných knih.

Součástí programu je i představení historické benediktinské knihovny, ve které program probíhá. Z důvodu nízké teploty v sálu knihovny je program Příběh knihy vždy v zimních měsících pozastaven. První skupinky přivítáme opět koncem dubna a poslední program uzavřeme v průběhu října.

Edukační program Nebojte se staroslověnštiny! využívá prostory stálé expozice, která se věnuje období Velké Moravy. Cílem tohoto programu je mnohovrstevnaté přiblížení raného období českých dějin, během něž na našem území vzniklo centrum slovanského písemnictví. Žáci se naučí tuto dobu časově vymezit, seznámí se s jazykovými kořeny současné češtiny a objeví stopy staroslověnštiny v dnešní mluvě. Prostřednictvím stálé expozice se seznámí s literárními památkami velkomoravské doby a s podobou staroslověnského písma hlaholice a cyrilice. Krátký film, který byl natočen na Slovanském hradišti v Mikulčicích a ve skanzenu v Modré, poskytne žákům informaci o zvukové podobě staroslověnské modlitby Otčenáš. V průběhu programu pracujeme s pracovním listem. Oproti Příběhu knihy není tento program omezen ročním obdobím, protože místnost je i v zimě temperována.

V závěru roku si budeme na mnoha místech republiky připomínat 300 let od úmrtí slavného architekta a představitele české barokní gotiky Jana Blažeje Santiniho Aichela. Také rajhradský klášter je úzce spjat s tímto slavným autorem, vždyť vypracoval tři návrhy barokní přestavby celého areálu, z nichž jedna byla v okleštěné podobě realizována v průběhu radikální barokní přestavby. K připomínce tohoto výročí chystáme počátkem příštího školního roku edukační program, prozatím s pracovním názvem Santiniho stopou. Chceme, aby se žáci prostřednictvím informačních i smyslových vjemů ponořili do barokního vnímání světa a více se „nadýchali“ slohu, který je pro českou krajinu velmi příznačný.

Další edukační programy vzniknou v průběhu roku k aktuálním výstavám, bližší informace získáte na našich webových stránkách. Těšíme se na Vás!

(nš/iz)